

Anuity rok po: chýba viac poisťovní aj viac možností

Trend; 15/2016; 14/04/2016; s.: 46,47; Ján Záborský ; Zaradenie: Financie

Za rok uzavreli poisťovne zhruba tisícku anuit, boom tohto trhu ešte len príde. Dovtedy ho čakajú zásadné zmeny

Ján Záborský / zaborsky@trend.sk

Pred rokom vôbec prví klienti druhého piliera mali po prvýkrát možnosť čerpať z neho aj dôchodok. Poisťovne, ktoré sa do systému zapojili, Allianz - Slovenská poisťovňa, Generali a Union, sú so zverejňovaním počtu klientov zatiaľ opatrné, dohromady poberá za rok anuity zhruba tisícka klientov. Dôchodkový vek dosiahlo viac klientov DSS, zhruba tri tisícky, no veľkej časti z nich nevyšiel z úspor ani minimálny mesačný dôchodok. Ten je aktuálne stanovený na 12,60 eura. Komu to príde prekvapivo málo, musí si uvedomiť aj druhú časť rovnice: ľudia po desiatich rokoch sporenia majú zhruba 90 percent dôchodkových príjmov zo Sociálnej poisťovne, druhý pilier tvorí len malý zlomok ich penzijných príjmov. Hovoriť o prerozdelení trhu je podľa poisťovní ešte predčasné. Už len preto, že klient má po nástupe do dôchodku celý mesiac na rozhodnutie sa o tom, ktorej poisťovni dá prednosť.

Ľahší výber

Druhý pilier je nastavený na dekády sústavného sporenia a zásadnejšiu úlohu v príjmoch bude zohrávať až zhruba o ďalšie desaťročie. Dovtedy ho čaká niekoľko úprav: nový štátny tajomník ministerstva práce Ivan Švejna chce do pravidiel presadiť reálnu možnosť programového výberu úspor, teda možnosti ľubovoľného čerpania nasporených peňazí po zakúpení minimálnej doživotnej renty. Túto možnosť aktuálna legislatíva umožňuje len minimu sporiteľov: tým, ktorých penzijný príjem prevyšuje štvornásobok životného minima, teda zhruba osemsto eur. Pôvodný zákon pri spustení druhého piliera pritom sľuboval, že klientovi bude stačiť 1,2-násobok životného minima, aby mohol zvýšnú časť úspor voľne čerpať. Práve k tomuto sľubu sa chce I. Švejna, ktorý na pôvodnej reforme pracoval, vrátiť. Jeho plán je aj súčasťou programových téz novej vlády.

Viac konkurencie

Druhým bodom, ktorý síce vláda v programe nemá, ale pre rastúci počet klientov v anuitnom systéme ho bude musieť riešiť, je malý záujem poisťovní o poskytovanie tohto produktu. „Ak to má správne fungovať, musí byť na anuitnom trhu reálna konkurencia,“ hovorí exminister práce Jozef Mihál na margo faktu, že za rok k prvým trom poisťovňami nepribudla žiadna ďalšia. Predstavitelia viacerých životných poisťovní počas uplynulého roka TRENDU vysvetlili, že zvolia vyčkávaciu taktiku: trh je neistý a viaceré zásadné zmeny vo fungovaní druhého piliera v minulosti potvrdili, že vláda dokáže veľmi rýchlo zmeniť pravidlá v neprospech komerčných inštitúcií. Navyše budú klienti pribúdať len veľmi pozvoľna, spočiatku len v tisíckach ročne. Tvorba samotného produktu je pritom nákladná a náročná a podlieha schvaľovaniu regulátora. Najjednoduchšou cestou k rozšíreniu počtu poisťovní by bolo uvoľnenie pravidiel vyplácania anuit. Obmedzujúcim faktorom je napríklad možnosť dedenia v prvých rokoch vyplácania penzie z druhého piliera. Zákon tak poisťovne núti okrem anuity poskytnúť aj životné poistenie pre prípad smrti: to komplikuje vzťah a znižuje dôchodok pre klienta.

Veľké riziko

Niektoré zo životných poisťovní účasť v systéme odmietajú úplne - vidia v ňom riziká, ktoré nie sú ochotné brať na vlastné plecia. Poisťovne síce môžu používať vlastné úmrtnostné tabuľky, avšak pravidlá Európskej únie im zakazujú zohľadňovať pri určovaní penzie pohlavie. Jediným faktorom je vek, v ktorom klient vstúpi do dôchodku. „Ak by sa počas vyplácania anuit zásadne zmenila napríklad doba dožitia vplyvom lekárskeho pokroku, produkt bude zrazu z miernej ziskovosti výrazne stratový. Malý počet klientov v prvom zhruba desaťročí zasa môže spôsobiť problémy v rozložení rizika,“ hovorí bývalý šéf jednej z väčších poisťovní. Viedol ju v čase, keď sa o anuitách na Slovensku rozhodovalo. Keďže v nej už nepôsobí, nepraje si byť menovaný. Ako najväčšie riziko však aj on vidí to politické: už aj tak výrazne regulovaný trh sa dá zmeniť na nevýhodný jednoduchou úpravou parametrov v zákone. Chuť poisťovní pridať sa k poskytovaniu anuit by mohla posilniť širšia možnosť ich predaja. Napríklad zaviesť možnosť anuit pre tretí pilier. Ten je o desať rokov starší než druhý pilier a má vyše 800-tisíc klientov. Zákon navyše s anuitami pre doplnkové dôchodkové poistenie priamo počíta.

Iné riziká

Treťou zmenou, ktorá sa môže v budúcnosti objaviť, sú nové druhy anuit, ktoré by kryli špecifické riziká. Aktuálne anuity kryjú len jediné riziko: to, že klient prežije svoje úspory. Dohodnutá indexácia zasa chráni klienta pred rastom cien, avšak výmenou za časť penzie. Ján Šebo z **banskobystrickej Univerzity Mateja Bela** uvádza viacero ďalších možností, ktoré poznajú vyspelé anuitné trhy. Jedným z nich je napríklad spoločná anuita pre manželské páry na dôchodku: popri vyššom príjme vychádzajúcom zo spojených úspor obsahuje automaticky aj pozostalostný dôchodok pre toho z páru, ktorý umrie neskôr. Slovenský systém túto možnosť obsahuje len nedokonale: umožňuje dohodnúť k anuite pozostalostný dôchodok pre partnera. Ak si ho však dohodnú obaja, zbytočne tým stratia časť príjmu. A ak si ho dohodne len jeden z partnerov, riskuje, že toho druhého prežije bez nároku na vdovský či vdovecký príjem. Ktorý potom môže chýbať napríklad v platbách za bývanie. Čím bude na trhu pribúdať klientov čerpajúcich anuity a budú mať skúsenosti - napríklad s výškou pravidelne vyplácaného zhodnotenia, ktoré každoročne okrem mesačných penzií dostanú -, tým porastie aj tlak na riešenie dier a nedostatkov systému. V nadchádzajúcich rokoch sa dá očakávať minimálne sprístupnenie programového výberu širšiemu okruhu sporiteľov. No žiaduce bude aj hľadať spôsoby, ako k výplате anuit dotiahnuť ďalších poisťovateľov.

Skúsenosti z nedávnej minulosti hovoria, že vláda dokáže veľmi rýchlo zmeniť trh na nevýhodný

Anuity? Len z donútenia

Aj najrozvinutejšie anuitné trhy - v Európe je to Veľká Británia a Holandsko - majú za sebou zásadnú skúsenosť: málokto si kupuje anuitu dobrovoľne.

Znamená to totiž vymeniť veľký objem úspor za malý mesačný či ročný príjem. Navyše s rizikom, že klient umrie skôr, než celý objem peňazí vyčerpá. Preto sú anuity najčastejšie spojené s nejakým druhom štátom nariadeného a regulovaného sporenia. Slovensko je presne takýmto prípadom: do DSS prúdia prostriedky, ktoré by inak išli do Sociálnej poisťovne, a štát si preto uzurpuje i právo rozhodovať, ako sa tieto peniaze budú na penzii čerpať. Aj preto je hlavne zo strany poisťovní odpor k väčšiemu rozširovaniu programového výberu: úspory majú slúžiť na penziu, a ak bude možnosť výberu príliš široká, bude sa o ľudí, ktorí ich neuvážene pomíňali, musieť postarať štát. Túto skúsenosť majú napríklad v treťom pilieri: ak existovala pri skončení zmluvy možnosť vybrať si celé úspory naraz, klienti tak spravili v zásade vždy, aj ak dostali ponuku postupného čerpania. Ide však hlavne o ideový spor: liberálnejšie nastavení ekonómia zasa hovoria, že ak je človek schopný nasporiť si za život veľkú sumu, je zároveň dostatočne zodpovedný na to, aby svoje úspory rozumne čerpal bez zásahov štátu.

(jz)

12,60 eur je minimálna suma mesačného dôchodku, ktorý sú poisťovne ochotné